

Europski sud za ljudska prava

Fressoz and Roire v. France

Predmet br. 29183/95

Presuda od 21. siječnja 1999.

Novinarsko objavljivanje službene tajne i članak 10. Europske konvencije

Članak 6. stavak 2. - presumirana nevinost

Članak 10. - sloboda izražavanja, pravo širenje informiranja i ideja bez miješanja javne vlasti

Legitimni cilj: svrha upletanja bila je zaštita ugleda i prava drugih te sprječavanje odavanja informacija dobivenih u povjerenju

Ranija citirana praksa Europskog suda:

- Ahmet Sadik v. Greece (od 15. studenoga 1996., Reports of Judgement and Decisions 1996., V., p. 1654, §§ 32-33.)
- Castells v. Spain (od 23. travnja 1992., Series A, No. 236, p. 19, § 27.)
- Akdivas and Others v. Turkey (od 16. rujna 1996., Reports 1996., IV., pp. 1210-11, §§ 65-69.)
- Handyside v. the United Kingdom (7. prosinca 1976., Series A, No. 24, p. 23, § 49.)
- Jersild v. Denmark (23. rujna 1994., Series A, No. 298, p. 26, § 37.)
- De Haes and Gijssels v. Belgium (24. veljače 1997., Reports 1997., I, pp. 233-34, § 37.)

- Prager and Oberschlick v. Austria (od 26. travnja 1995., Series A, No. 313, p. 19, § 38.)
  - Goodwin v. the United Kingdom (od 27. ožujka 1996., Reports 1996., II., pp. 500-01, § 40.)
  - Worm v. Austria (29. kolovoza 1997., Reports 1997., V., p. 1551, § 47.)
  - Thorgeir Thorgeirson V. Iceland (od 25. lipnja 1992., Series A, No. 239, p. 28, § 86.)
  - Observer and Guardian v. the United Kingdom (od 26. studenoga 1991., Series A, No. 216, p. 30, § 50.)
  - Weber v. Switzerland (od 22. svibnja 1990., Series A, No. 177, p. 23, § 51.)
  - Vereniging Weekblad Bluf v. the Netherlands (od 9. veljače 1995., Series A, No. 306-A, p. 15, § 41.)
  - Schwabe v. Austria (od 28. kolovoza 1992., Series A, No. 242-B, p.34, § 34.)
- Pozivajući se na članak 6. stavak 2. Konvencije i članak 10. Konvencije, pokretači postupka drže da je došlo do povrede načela presumirane nevinosti te kršenja prava na izražavanje, uz to se traži i pravedna naknada.

Odluka Europskog suda za ljudska prava

- 1) Došlo je do povrede članka 10. Konvencije.
- 2) Nije došlo do povrede članka 6. stavka 2. Konvencije,
  - a) tužena država mora platiti pokretačima postupka unutar tri mjeseca 10.001,00 francuski franak kao novčanu odštetu te 60.000,00 francuskih franaka na ime troškova,
  - b) nakon navedenog razdoblja teku kamate od 3,36%.
- 3) Odbija se preliminarna Vladina primjedba.
- 4) Drži se de je izrečena naknada pravedna.
- 5) Odbija se prigovor za just satisfaction.

Na dan 27. rujna 1989. u listu *Le Canard enchaîné* objavljen je članak francuskog novinara Claudea Roirea u kojem su iznesene tri porezne kartice glavnog menadžera Peugeot Jacquesa Claveta, iz kojih je vidljivo da je njegova plaća porasla 45,9 % upravo u vrijeme radničkih nemira zbog odbijanja tvor-

nice da isplati povišenja plaće. Važno je napomenuti da se radnička plaća u istom razdoblju (1986.-1988.) povećala za samo 6,7 %. Nato je Clavet uložio tužbu protiv osoba koje su omogućile neovlašteno korištenje poreznih dokumenata. Državni odvjetnik otvorio je istragu o "navodnoj" krađi, kršenju profesionalnog povjerenja i neovlaštenom korištenju dokumenata od javnog djelatnika te o rukovanju neovlašteno pribavljenim dobrima, a Ministarstvo proračuna podnijelo je tužbu protiv osoba koje su se neovlašteno koristile vladinim dokumentima i prekršile profesionalno povjerenje. Tijekom istrage se pokazalo da su objavljeni dokumenti pribavljeni na neovlašteni način, ali da nikakva sila nije upotrijebljena. Novinari su optuženi za rukovanje kopijama poreznih kartica kojim su prekršili profesionalno povjerenje, neovlašteno su se koristili dokumentima te su počinili kazneno djelo krađe. Državni odvjetnik zatražio je odbacivanje tužbi protiv izdavača, a suđenje na kaznenom sudu novinaru. Istražni je sudac odlučio da kako krivac za krađu dokumenata nije pronađen, istraga treba biti prekinuta. Međutim, smatrao je da pokretače postupka, francuske novinare, treba izvesti pred kazneni sud pod optužbom da su rukovali povjerljivim informacijama koje se tiču Clavetovog prihoda zadobivenim kršenjem profesionalnog povjerenja od nepoznatog poreznog službenika i rukovanjem ukradenim fotokopijama Clavetovih poreznih kartica.

Na pariškom Kaznenom sudu izdavač Fressoz tvrdio je da je osobno pregledao dokumente prije objavljivanja i saznao od novinara Roirea da su dokumenti važeći i provjereni. Novinar Roire izjavio je da je dokumente dobio u omotnici adresiranoj na njega osobno od nepoznatog pošiljatelja. Također je izjavio kako je kontaktirao nekoliko osoba koje su mu potvrdile vjerodostojnost dokumenata. Sud je oslobodio pokretače postupka smatrajući da tužbe nisu osnovane, jer je nemoguće utvrditi osobu koja je odala dokumente ili utvrditi okolnosti pod kojima je ta povreda počinjena.

Na temelju žalbe državnog odvjetnika i protustranke pariški Prizivni sud izmijenio je presudu nižeg suda i osudio pokretače postupka na 10.000,00 francuskih franaka globe i 5.000,00 francuskih franaka globe i odredio da plate 1 francuski franak Clavetu za nenovčanu odštetu te još 10.000,00 francuskih franaka na ime troškova postupka.

Pokretaći postupka žalili su se Kasacijskom sudu na pravnu utemeljenost odluke Prizivnog suda, a na dan 3. travnja 1995. Kasacijski sud odbio je njihovu žalbu i potvrdio odluku Prizivnog suda.

Postupak pred Europskim sudom za ljudska prava

Na dan 3. kolovoza 1995. Fressoz i Roire pokrenuli su postupak pred Europskim sudom za ljudska prava, pozivajući se na povredu članka 6. stavak 2. i članka 10. Konvencije, te zatražili pravednu naknadu (just satisfaction).

Sud se najprije pozvao na načela utvrđena njegovom ranijom praksom. Sloboda izražavanja, smatra Sud, predstavlja jedan od bitnih temelja demokratskog društva. Uz ograničenja propisana stavkom 2. članka 10., sloboda izražavanja proteže se ne samo na informacije ili ideje koje se primaju povoljno i koje se smatraju neuvredljivima već i na one koje vrijeđaju, šokiraju i uznemiravaju. To iziskuju načela pluralizma, tolerancije i širokoumlja bez kojih nema demokratskog društva (*Handyside v. the United Kingdom*, odluka od 7. prosinca 1976., Series A, br. 24, § 49. na str. 23). Sud nadalje smatra da novinarska sloboda uključuje i moguća pretjerivanja, ili čak i provokacije (odluka u predmetu *Prager and Oberschlick v. Austria* od 26. travnja 1995., Series A, br. 313, § 38. na str. 19). Jedno je od temeljnih načela da "nužnost" ograničenja slobode izražavanja mora biti utvrđena na uvjerljiv način. Nacionalne vlasti moraju procijeniti postoji li "priješka društvena potreba" da se nametnu takva ograničenja. U takvim slučajevima margina prosudbe koju imaju države pri ograničavanju temeljnih prava određena je interesom koji demokratsko društvo ima da osigura neovisnost tiska. Kada se odvaguje je li ograničenje te slobode u skladu s načelom proporcionalnosti, interes zaštite slobode tiska imat će veliku težinu. Naime, ograničenja slobode tiska moraju biti usmjerena na postizanje legitimnih ciljeva i moraju biti u razmjeru s ciljevima čijem se ostvarenju teži.

U takvoj situaciji zadaća je Suda da odredi predstavlja li interes zaštite poreznih podataka, koji je sam po sebi legitiman, bitno i dovoljno opravdanje za ograničenje slobode tiska. Sud smatra da članak 10. Konvencije štiti pravo novinara da objavljuju podatke koji su od općeg interesa, pod uvjetom da to čine u dobroj vjeri i na temelju istinitog činjeničnog stanja te pod uvjetom da pružaju pouzdane i precizne informacije u skladu s novinarskom etikom.

U predmetu pred nama radilo se o informaciji čije je objavljivanje bilo od javnog interesa, jer se ticalo tadašnjeg stanja u tvornici te Claveta kao javne osobe. Sud je zaključio kako pokretači postupka nisu mogli znati da su fotokopije poreznih kartica poslana anonimno dobivene kršenjem profesionalnog povjerenja, što i nacionalni sudovi tijekom dvogodišnje istrage nisu mogli potvrditi. Objavljena informacija bila je istinita i novinari su ispunili svoju dužnost prosljeđujući podatke koji su bili provjereni. Postupci i odluke Prizivnog i Kasacijskog suda proglašeni su očito umjetnim i sa štetnim učincima na slobodu tiska.

Predmet *Fressoz i Roire* slijedi dobro utvrđenu praksu Europskog suda za ljudska prava vezanu uz članak 10. Konvencije. Sloboda objavljivanja informacija zaštićena člankom 10. jedno je od temeljnih jamstava demokratskog društva i smije biti ograničena samo temeljem iznimno važnih i legitimnih državnih interesa nabrojanih u stavku 2. članka 10. uz uvjet poštovanja načela proporcionalnosti. Riječju, države u području zaštite slobode tiska imaju uzak prostor za njezino ograničavanje, a svako ograničenje mora biti opravdano iznimno važnim općim interesima (pressing social need). Riječju, nije dovoljno da državni interes za ograničenjem bude legitiman; on mora biti naročito opravdan.

Nadalje, novinari moraju objaviti informacije *bona fide*, a te informacije moraju biti točne, pouzdane i precizne te u skladu s novinarskom etikom.

Zabrana objavljivanja dokumenata motivirana službenom tajnom, u konkretnom slučaju poreznom tajnom, podložna je kontroli Europskog suda. Isto tako važno je uočiti razlikovanje koje je Sud učinio između dokumenata zaštićenih kao tajna i informacija sadržanih u tim dokumentima. Naime, s jedne strane, novinari imaju obvezu da ne objavljuju tajne podatke, a s druge strane obvezu da objavljuju sve informacije koje su od javnog interesa (usp. *De Haes and Gijssels v. Belgium*, odluka od 24. veljače 1997., Reports 1997., I., str. 233-34, § 37.). Čini se da Sud smatra kako u takvim situacijama interes zaštite tajnosti dokumenata ovisi o prirodi informacija koje ti dokumenti sadrže. Što je jači javni interes da se te informacije objave, to će biti manje vjerojatno da je zabrana objavljivanja takvih dokumentata u skladu s člankom 10. Konvencije.

S obzirom na to da je Hrvatska stranka Europske konvencije i da je Konvencija izravno primjenjiva u unutarnjem pravnom poretku, odluke Europskog suda za ljudska prava obvezne su za sva tijela državne vlasti. Iz rečenoga proizlazi da hrvatsko pravo, primjerice Zakon o zaštiti tajnosti podataka (Narod-

ne novine, 108/1996) valja interpretirati u svjetlu i duhu članka 10. Europske konvencije i prakse Europskog suda za ljudska prava, uključujući i odluku u ovdje prikazanom predmetu. Naime, načela članka 10. Europske konvencije kako ih interpretira Europski sud za ljudska prava određuju granice novinarske slobode objavljivanja povjerljivih informacija *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Priredili: Siniša Rodin* i Marijana Šarolić**

* Dr. sc. Siniša Rodin, docent Pravnog fakulteta u Zagrebu

** Marijana Šarolić, studentica Pravnog fakulteta u Zagrebu